

Gezondheidsbevordering op school

Wensen en prioriteiten van scholen bij gezondheidsbevordering van leerlingen

Aniek Verhoofstad

Niels Reijgersberg

Gezondheidsbevordering op school

Wensen en prioriteiten van scholen bij gezondheidsbevordering van leerlingen

in opdracht van Onderwijsagenda Sport Bewegen en Gezonde Leefstijl

Aniek Verhoofstad
Niels Reijgersberg

*Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
1.1	Achtergrond	7
1.2	Doelstelling	7
1.3	Methode	7
1.4	Leeswijzer	8
2.	Resultaten	9
2.1	Beleid van scholen op gezondheidsthema's	9
2.2	Bekendheid vignet Gezonde School en ondersteuningsaanbod	10
2.3	Prioriteiten binnen beleid op gezondheidsbevordering	12
2.4	Houding t.a.v. gezondheidsbevordering van leerlingen op school	13
2.5	Wat hebben scholen nodig voor gezondheidsbevordering?	18
3.	Samenvatting conclusies en aanbevelingen	23
3.1	Belangrijkste bevindingen	23
3.2	Aanbevelingen	24
	Bijlage I Vragenlijst gezondheidsbevordering op school	26
	Bijlage II Onderwijssectoren binnen mbo locaties	31

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Gezonde School stimuleert scholen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs om werk te maken van een gezonde leeromgeving voor leerlingen en studenten. Om het belang van een gezonde leefstijl te benadrukken, realiseren de PO-Raad, VO-raad en MBO Raad de [Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl](#) (SBGL). De Onderwijsagenda SBGL is op verzoek van de ministeries van VWS en OCW opgesteld en draagt bij aan Gezonde School.

De Onderwijsagenda SBGL heeft het Mulier Instituut gevraagd om de voortgang van het programma jaarlijks te monitoren. In de meest recente voortgangsrapportage werd geconstateerd dat op het proces op schoolniveau meer zicht wenselijk is.¹ In hoeverre krijgt het stimuleren van gezondheid aandacht op scholen, welke gezondheidsthema's zijn voor scholen van belang en wat hebben scholen nodig om een gezonde leeromgeving beter vorm te geven? In het kader van de jaarlijkse monitor van de Onderwijsagenda SBGL heeft het Mulier Instituut een onderzoek onder scholen uitgevoerd dat op deze vragen is gericht. De resultaten van dit onderzoek staan in deze rapportage beschreven.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om meer zicht te krijgen op wensen en behoeften van scholen bij het vormgeven van een gezonde leeromgeving van leerlingen en studenten.

1.3 Methode

De data voor dit onderzoek zijn in april 2015 verzameld door DUO Onderwijsonderzoek. De dataverzameling in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs was onderdeel van een omnibusonderzoek waarin verschillende onderwerpen voor meerdere opdrachtgevers zijn uitgevraagd. Voor het middelbaar beroepsonderwijs bestond die mogelijkheid niet en is door DUO Onderwijsonderzoek apart veldwerk verricht.

Het nadeel van een omnibusonderzoek is dat het weinig ruimte biedt om verder op bepaalde thema's in te gaan en dat motieven van de respondenten niet verder kunnen worden uitgediept. We hebben besloten om vragen te stellen die voor alle schooltypen toepasselijk zijn, hoewel het ook interessant had kunnen zijn om de onderwijstypen, met hun eigen leerling- en docentpopulatie, te onderzoeken.² Ondanks deze beperkingen hebben we op een (kosten)efficiënte manier een aantal vragen over gezondheidsbevordering aan een representatieve groep schoolleiders kunnen voorleggen.

¹ Reijgersberg, N. & Lucassen, J.M.H. (2014). Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl 2014. Voortgangsrapportage 2014. Utrecht: Mulier Instituut.

² Zie bijlage 1 voor de vragenlijst voor middelbaar beroepsonderwijs

Primair onderwijs

De data voor het primair onderwijs zijn in april 2015 onder leden van het Online Panel Directeuren Basisonderwijs van DUO Onderwijsonderzoek verzameld. Dit panel bestaat uit 800 directeuren van basisscholen. De uiteindelijke respons bestond uit 397 directeuren. De respons is representatief naar schoolgrootte, denominatie en vakantie regio.

Voortgezet onderwijs

Data voor het voortgezet onderwijs zijn ook in april 2015 door DUO Onderwijsonderzoek verzameld. De data zijn verkregen onder de 250 leden van het Online Panel Directeuren Voortgezet Onderwijs en aangevuld uit de onderwijsdatabase, die bestaat uit zo'n 2500 directeuren in het voortgezet onderwijs van DUO Onderwijsonderzoek. De netto respons bestond uit 200 leidinggevendenden van schoollocaties en is representatief naar schoolgrootte, denominatie en vakantie regio.

Middelbaar beroepsonderwijs

De data voor het middelbaar beroepsonderwijs zijn in mei 2015 door DUO Onderwijsonderzoek verzameld. Hierbij is gebruik gemaakt van de eigen onderwijsdatabase van DUO Onderwijsonderzoek waarin alle 516 schoollocaties in het middelbaar beroepsonderwijs met de contactgegevens van leidinggevendenden zijn opgenomen. Er is van een getrapte steekproef gebruik gemaakt. Dat betekent dat een teammanager van dezelfde locatie wordt aangeschreven wanneer de locatiedirecteur in de tweede ronde niet reageert.

In totaal zijn 1372 respondenten van 516 verschillende locaties aangeschreven. De bruto respons bedroeg 208 respondenten (vragenlijst gedeeltelijk ingevuld), de netto respons is 161 respondenten van evenzoveel unieke schoollocaties. Dat betekent een respons van 35 procent op basis van het aantal locaties in het middelbaar beroepsonderwijs. Besloten is om de bruto respons voor dit onderzoek te gebruiken om een beeld te geven over zo veel mogelijk locaties. Het aantal antwoorden kan per vraag verschillen. Dit wordt bij de tabellen en figuren aangegeven.

In de meeste gevallen is een opleidingsmanager geënquêteerd, gevolgd door een (adjunct-)directeur of een teamleider. Scholen geven aan gemiddeld 3,2 onderwijssectoren per locatie te hebben. De meest voorkomende sectoren zijn zorg en welzijn, economie en administratie en handel en ondernemerschap. In bijlage 2 is de indeling van locaties in het middelbaar beroepsonderwijs naar de zestien onderwijssectoren terug te vinden.

1.4 Leeswijzer

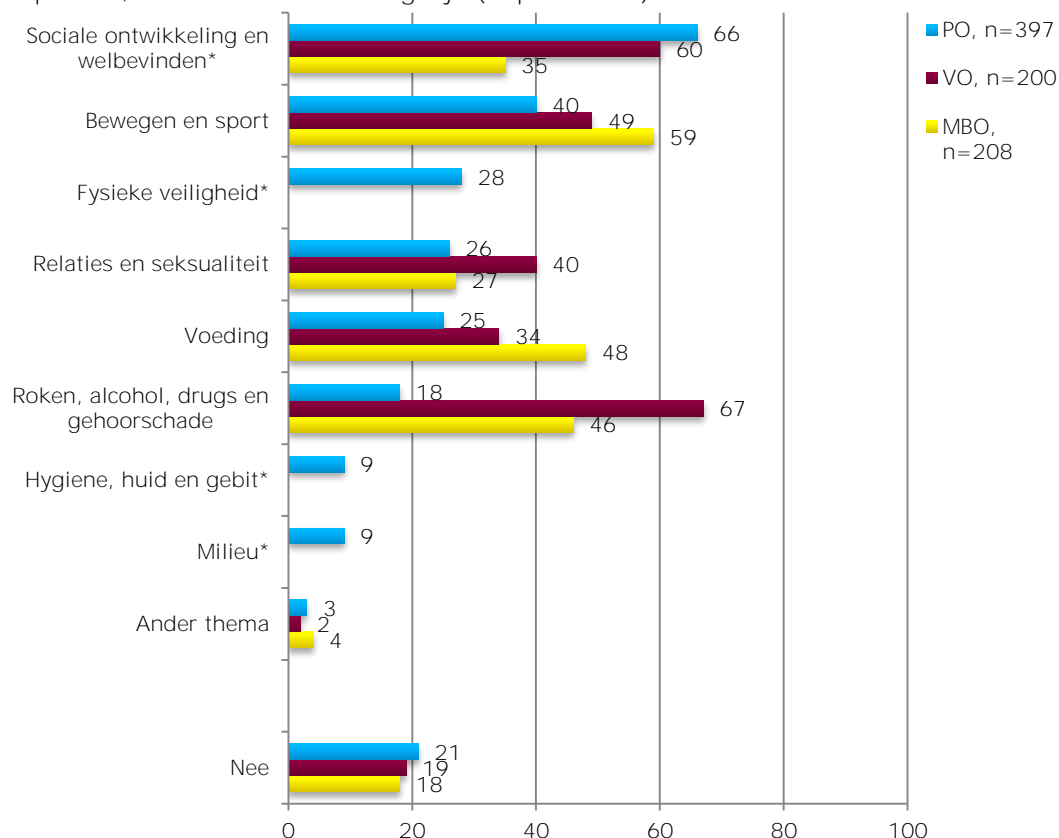
In hoofdstuk 2 staan de resultaten beschreven met betrekking tot het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. In hoofdstuk 3 zijn de belangrijkste bevindingen samengevat.

2. Resultaten

2.1 Beleid van scholen op gezondheidsthema's

De eerste figuur geeft aan op welke gezondheidsthema's de ondervraagde locaties een structureel en beschreven beleid hebben. Het thema is dan in het beleid opgenomen en komt ieder leerjaar in een of meerdere leerjaren aan bod. De meeste locaties in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs hebben beleid voor leerlingen op het gebied van *sociale ontwikkeling en welbevinden*. Een reden voor deze hoge percentages kan de wet sociale veiligheid op school zijn. Per 1 augustus 2015 zijn scholen in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs verplicht tot het hebben van een sociaal veiligheidsbeleid, een persoon die dit beleid coördineert en de sociale veiligheid en het welbevinden van leerlingen moet worden gemonitord. Hoewel de wet op 1 augustus 2015 is ingevoerd, na de in dit rapport verzamelde data, kan redelijkerwijs worden verondersteld dat scholen de waarborging van sociale veiligheid van leerlingen al eerder is ingezien. Binnen het voortgezet onderwijs wordt het vaakst beleid gemaakt op het gezondheidsthema *roken, alcohol, drugs en gehoorschade*. Het thema *bewegen en sport* wordt in het middelbaar beroepsonderwijs het vaakst in beleid verankerd. Hier moet worden opgemerkt dat bewegingsonderwijs niet in het curriculum van middelbaar beroepsonderwijs is verankerd, in tegenstelling tot het primair onderwijs en voortgezet onderwijs.

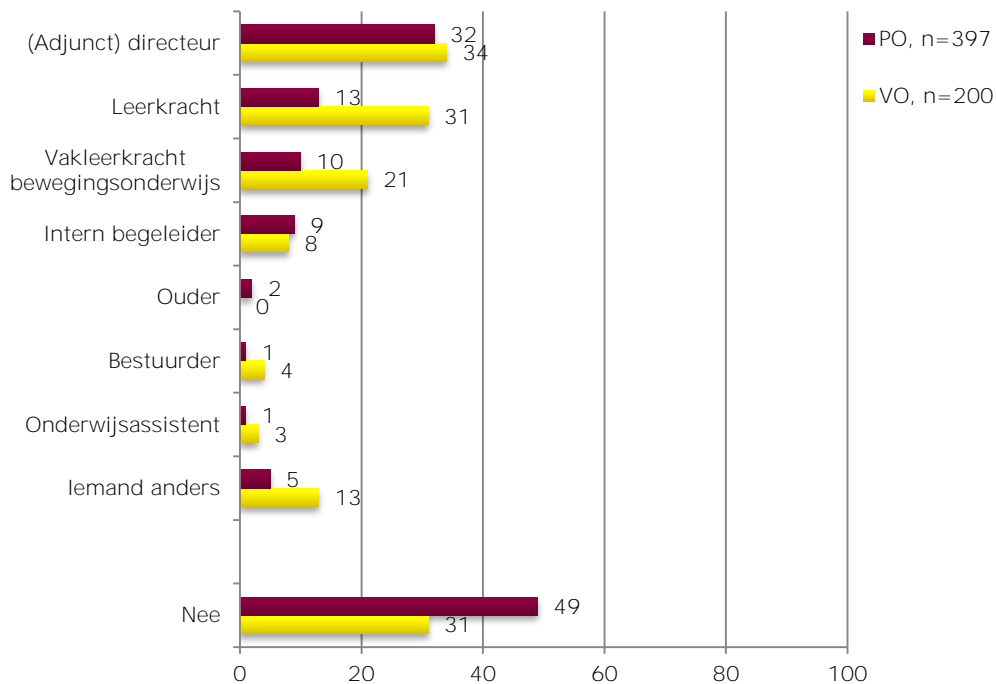
Figuur 2.1.1 Gezondheidsthema's waar de schoollocatie een structureel en beschreven beleid op heeft, meer antwoorden mogelijk (in procenten)

* De term sociale ontwikkeling en welbevinden: in het po en mbo is het sociaal-emotionele ontwikkeling en in het vo is het welbevinden en sociale veiligheid. De thema's fysieke veiligheid; hygiëne, huid en gebit; en milieu zijn enkel in het po voorgelegd.

Aan scholen is gevraagd of iemand verantwoordelijk is voor gezondheidsbeleid en zo ja, wie deze verantwoordelijkheid draagt. Ongeveer de helft van de schoolleiders in het primair onderwijs geeft aan dat iemand op de schoollocatie verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van (nieuw) beleid ten aanzien van gezondheidsbevordering voor leerlingen. In het voortgezet onderwijs geeft ruim twee derde aan dat de locatie een persoon heeft die de verantwoordelijkheid draagt (figuur 2.1.2). Scholen in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs waar wel iemand verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van gezondheidsbeleid, geven het vaakst aan dat deze verantwoordelijkheid bij de (adjunct-)directeur ligt. Deze vraag is ook aan scholen in het middelbaar beroepsonderwijs voorgelegd. Omdat de antwoordcategorieën verschillen ten opzichte van het primair onderwijs en voortgezet onderwijs, zijn deze resultaten niet in onderstaand figuur opgenomen. Bijna de helft van de scholen in het middelbaar beroepsonderwijs heeft geen persoon die verantwoordelijkheid draagt. Indien scholen aangeven dat wel iemand verantwoordelijk is, draagt de teamleider deze verantwoordelijkheid het vaakst (in 19 procent van de gevallen).

Figuur 2.1.2 Wie draagt de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen, meer antwoorden mogelijk (in procenten)

2.2 Bekendheid vignet Gezonde School en ondersteuningsaanbod

Aan de ondervraagde scholen is de vraag gesteld of ze bekend zijn met het vignet Gezonde School. Vervolgens is hen de vraag voorgelegd of hun schoollocatie een vignet Gezonde School heeft en of zij bekend zijn met het ondersteuningsaanbod voor de Gezonde School via www.gezondeschool.nl. De resultaten zijn in tabel 2.2.1 weergegeven.

De ruime meerderheid van de leidinggevenden zegt bekend te zijn met het vignet Gezonde School. Op het voortgezet onderwijs zegt 94 procent het vignet te kennen. Dit percentage ligt op 86 procent in het primair onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs op 64 procent. Hoewel de bekendheid met het

vignet Gezonde School in het middelbaar beroepsonderwijs het laagst lijkt, geven leidinggevendenden daar het vaakst aan dat hun school een dergelijk vignet heeft: 28 procent zegt voor één of meerdere gezondheidsthema's een vignet Gezonde School te hebben. Echter, dit percentage komt niet overeen met het werkelijke aantal toegekende vignetten in het middelbaar beroepsonderwijs. In het middelbaar beroepsonderwijs waren op peildatum 1 mei 2015 een kleine 40 vignetten Gezonde School uitgegeven. Slechts enkele locaties hebben een certificaat voor meerdere gezondheidsthema's. Het is niet helemaal duidelijk hoe schoolleiders en leidinggevendenden in het middelbaar beroepsonderwijs deze vraag hebben geïnterpreteerd. Het kan zijn dat de vraag voor de hele instelling is beantwoord die op meerdere locaties hetzelfde certificaat heeft behaald. De cijfers over het vignet moeten dan ook met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Het ondersteuningsaanbod voor de Gezonde School via www.gezondeschool.nl is bekend bij een meerderheid van de schoolleiders in primair onderwijs (73%) en voortgezet onderwijs (82%). Dit percentage ligt lager in het middelbaar beroepsonderwijs (48%). Hoewel de ondersteuning bij een groot deel van de scholen bekend is, hebben niet alle schoolleiders ook daadwerkelijk ondersteuning aangevraagd. Binnen het voortgezet heeft een derde ondersteuning aangevraagd. Binnen het primair onderwijs geeft een kwart van de schoolleiders aan ondersteuning te hebben aangevraagd, voor het middelbaar beroepsonderwijs ligt dit percentage op 23 procent.

Tabel 2.2.1 Bekendheid vignet Gezonde School en ondersteuningsaanbod, (in procenten)

	Primair onderwijs (n=397)	Voortgezet Onderwijs (n=200)	Middelbaar beroepsonderwijs (n=208)
	%	%	%
Bekend met het vignet Gezonde School?			
Nee	14	6	36
Ja	86	94	64
Heeft uw school een vignet Gezonde School?	(n=397)	(n=200)	(n=184)
Nee, wel van plan	27	39	32
Nee, ook geen plannen	61	45	40
Ja, voor één gezondheidsthema	9	12	20
Ja, voor meerdere gezondheidsthema's	3	5	8
Bekend met het ondersteuningsaanbod via www.gezondeschool.nl ?	(n=397)	(n=200)	(n=187)
Nee	28	18	52
Ja, maar geen ondersteuning aangevraagd	48	47	25
Ja, ondersteuning aangevraagd	25	36	23

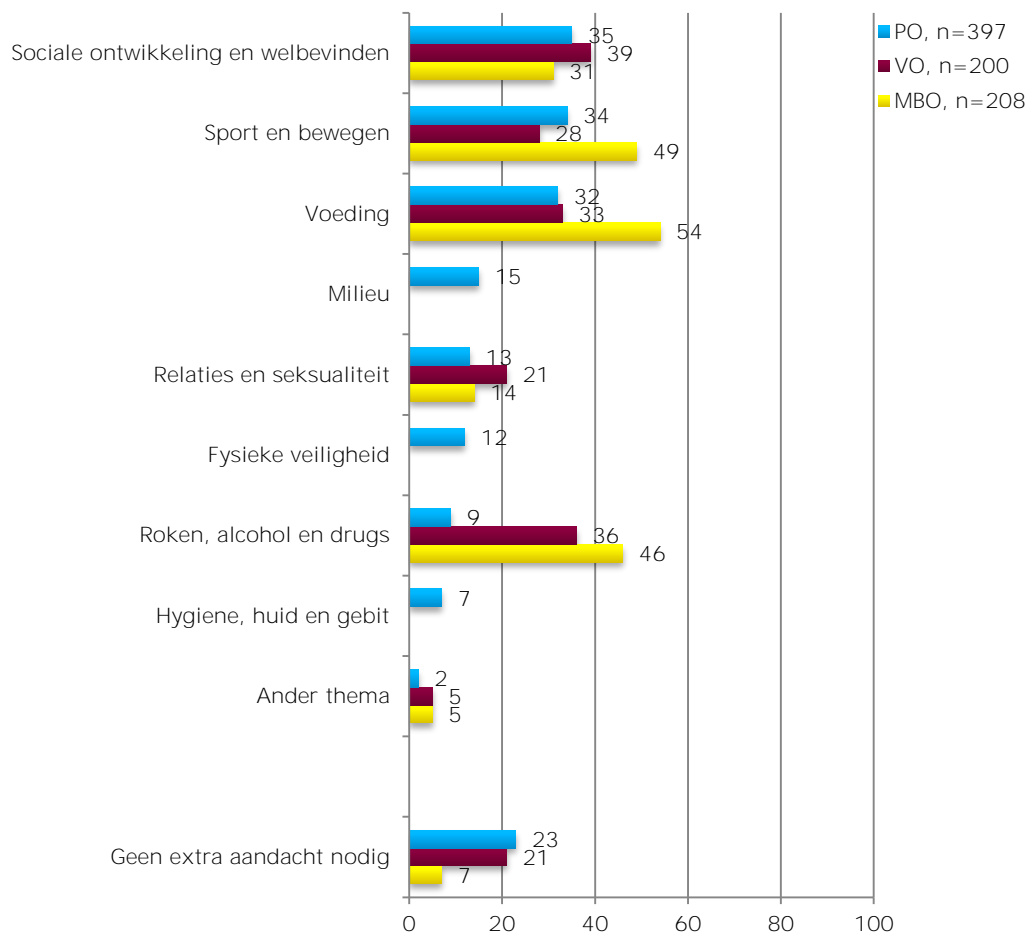
2.3 Prioriteiten binnen beleid op gezondheidsbevordering

Welke behoeften hebben scholen op dit moment bij het werken aan gezondheidsbevordering voor leerlingen? Een meerderheid van de schoolleiders geeft aan meer aandacht voor bepaalde gezondheidsthema's te wensen. Binnen het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs liggen deze percentages op 77 respectievelijk 79 procent. Binnen het middelbaar beroepsonderwijs wenst 93 procent meer aandacht voor een of meerdere gezondheidsthema's.

De belangrijkste thema's waar in het primair onderwijs meer aandacht voor is gewenst, zijn *sociale ontwikkeling en welbevinden*; *sport en bewegen*; en *voeding*. Binnen het voortgezet onderwijs worden *sociale ontwikkeling en welbevinden*; *roken, alcohol en drugs*; en *voeding* het meest genoemd.

Leidinggevenden in het middelbaar beroepsonderwijs noemen de thema's *voeding*; *sport en bewegen*; en *roken, alcohol en drugs* het vaakst als gezondheidsthema's waar zij meer aandacht voor wensen, zie figuur 2.3.1.

Figuur 2.3.1 Gezondheidsthema's waar schoolleiders meer aandacht vanuit school voor wensen, maximaal drie antwoorden mogelijk (in procenten)

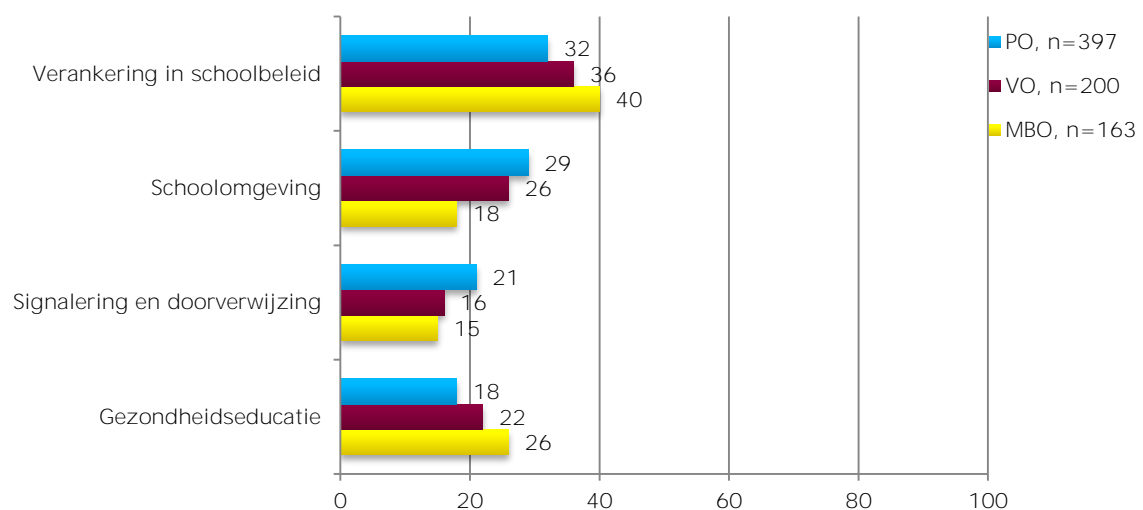

De methodiek van de Gezonde School-aanpak bestaat uit vier pijlers waarop scholen wordt aanbevolen om aandacht aan te besteden.

- Signalering en doorverwijzing: vroegtijdige signalering van risicofactoren en de preventieve zorgt die daarop volgt.
- Verankering in het schoolbeleid: De afspraken, regels en protocollen vastgelegd in het beleid.
- Gezondheidseducatie: Het aanbieden van informatie en voorlichting over gezondheid
- De schoolomgeving: Aanpassingen in het aanbod in de fysieke omgeving, bijvoorbeeld aanpassingen het schoolplein om bewegen te stimuleren.

Deze vier pijlers zijn, met bovenstaande toelichting, aan de schoolleiders voorgelegd met de vraag naar welke pijler volgens hen op hun schoollocatie de meeste aandacht zou moeten uitgaan. De pijler *Verankering van de gezondheidsthema's in het schoolbeleid* wordt door de schoolleiders in de drie ondervraagde schooltypes het vaakst als pijler genoemd waar in het werken aan gezondheidsbevordering van leerlingen de meeste aandacht naar zou moeten uitgaan.

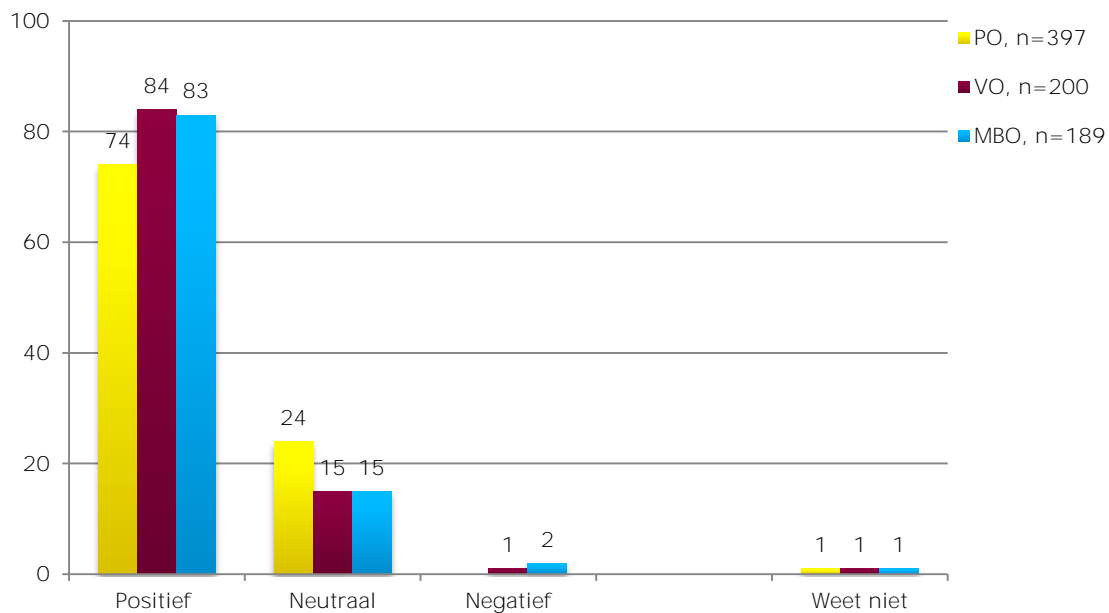
Figuur 2.3.2 Naar welke pijler zou bij u op school de meeste aandacht moeten uitgaan in het werken aan gezondheidsbevordering van leerlingen? (in procenten)

2.4 Houding t.a.v. gezondheidsbevordering van leerlingen op school

Binnen alle schooltypes hebben ondervraagde scholen een overwegend positieve houding ten aanzien van gezondheidsbevordering voor leerlingen op hun schoollocatie, zie tabel 2.4.1. Vrijwel geen locatie binnen alle schooltypes heeft een negatieve houding ten aanzien van het belang van gezondheidsbevordering voor leerlingen.

Figuur 2.4.1 Houding ten aanzien van het belang van gezondheidsbevordering voor leerlingen op de schoollocatie, (in procenten)

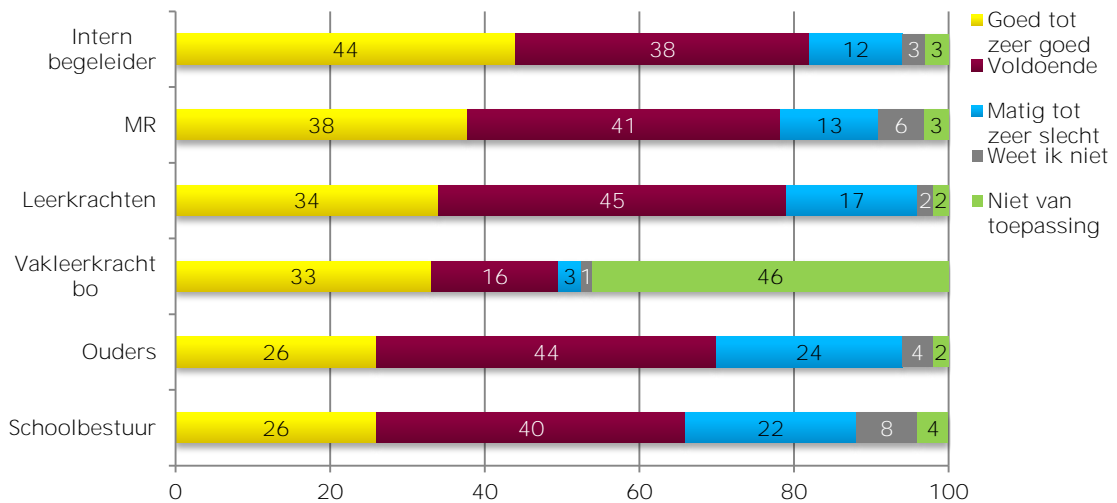
Schoolleiders is gevraagd hoe groot de prioriteit voor de ondervraagde persoon op de locatie is om werk te maken van gezondheidsthema's. Het cijfer 1 stond voor zeer onbelangrijk en 10 voor heel belangrijk. Tabel 2.4.1 laat de gemiddelde beoordeling per schooltype zien. De gezondheidsthema's waar scholen de hoogste prioriteit aan geven komen grotendeels overeen met de thema's waar scholen meer aandacht voor wensen (figuur 2.3.1). Aan de thema's *sociale ontwikkeling en welbevinden, bewegen en sport* en *roken, alcohol (drugs en gehoorschade)* wordt door schoolleiders een hoge prioriteit (>7,5) toegekend.

Tabel 2.4.1 Prioriteit van Gezonde School-thema's op de schoollocaties, 1= heel onbelangrijk en 10= heel belangrijk, (gemiddelden)

	Primair onderwijs (n=397)	Voortgezet Onderwijs (n=200)	Middelbaar Beroepsonderwijs (n=208)
Sociale ontwikkeling en welbevinden	8,6	8,2	7,5
Bewegen en sport	7,6	7,5	7,7
Fysieke veiligheid	7,3	n.v.t.	n.v.t.
Voeding	7,1	7,1	7,7
Milieu	7	n.v.t.	n.v.t.
Relaties en seksualiteit	6,9	7,4	6,8
Roken, alcohol (drugs en gehoorschade)	6,3	7,8	7,7
Hygiëne, huid en gebit	6,3	n.v.t.	n.v.t.

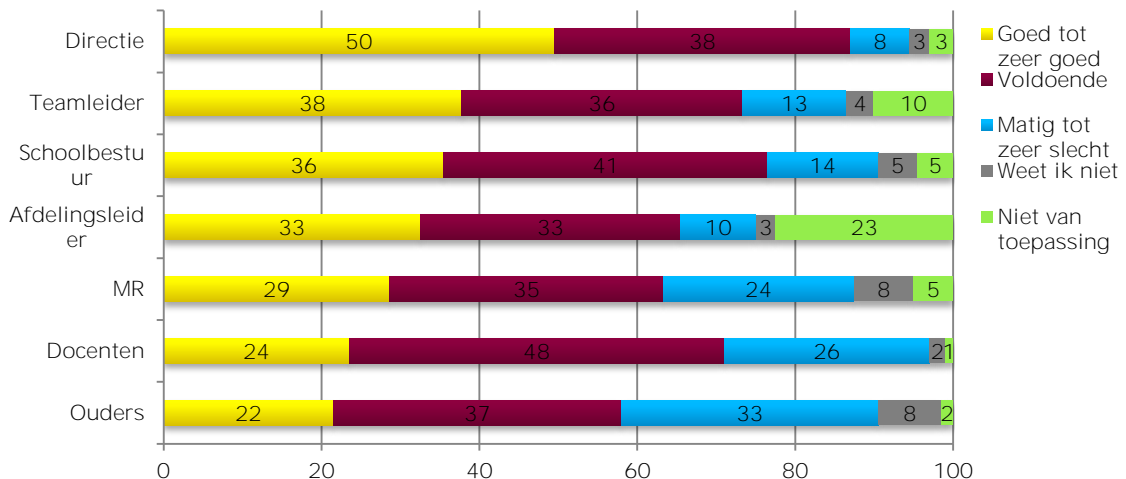
In de figuren 2.4.2 tot en met 2.4.4 wordt bij verschillende personen/organisaties per schooltype de beoordeling van het draagvlak weergegeven voor ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen op de schoollocatie. In het primair onderwijs wordt het draagvlak met betrekking tot gezondheidsbevordering door de schoolleiders het meest positief ingeschat bij de intern begeleider, gevolgd door de medezeggenschapsraad.

Figuur 2.4.2 Oordeel van schoolleiders in het primair onderwijs over draagvlak bij personen/organisaties voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen op hun schoollocatie, (in procenten, n=397)

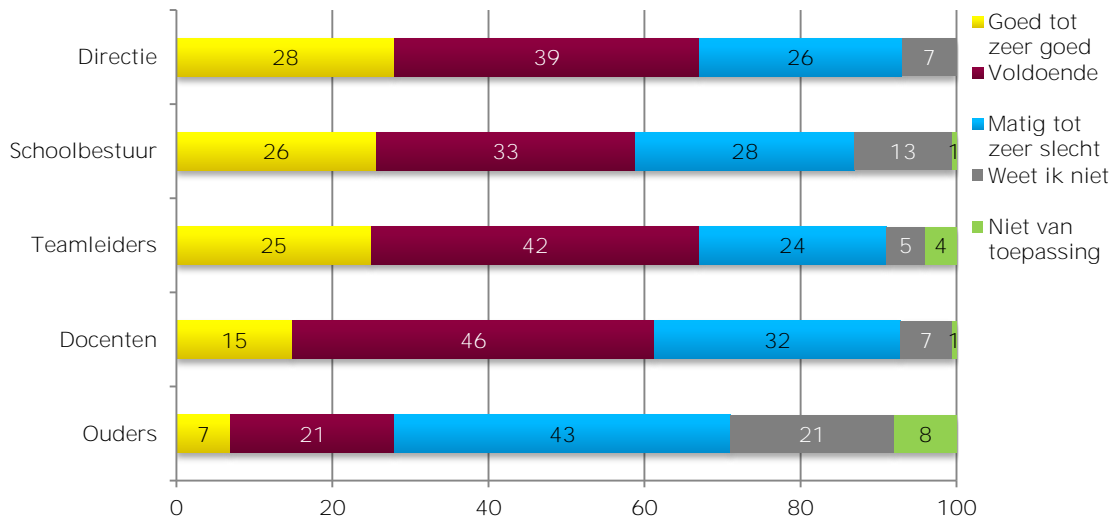
Op het voortgezet onderwijs wordt het draagvlak bij de (con)rector en/of directeur van de school het meest positief beoordeeld: de helft geeft aan dat dit draagvlak goed tot zeer goed is. Het draagvlak onder ouders voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen op school wordt door 22 procent van de schoolleiders als goed beoordeeld.

Figuur 2.4.3 Oordeel van schoolleiders in het voortgezet onderwijs over draagvlak bij de volgende personen/organisaties voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen op hun schoollocatie, (in procenten, n=200)

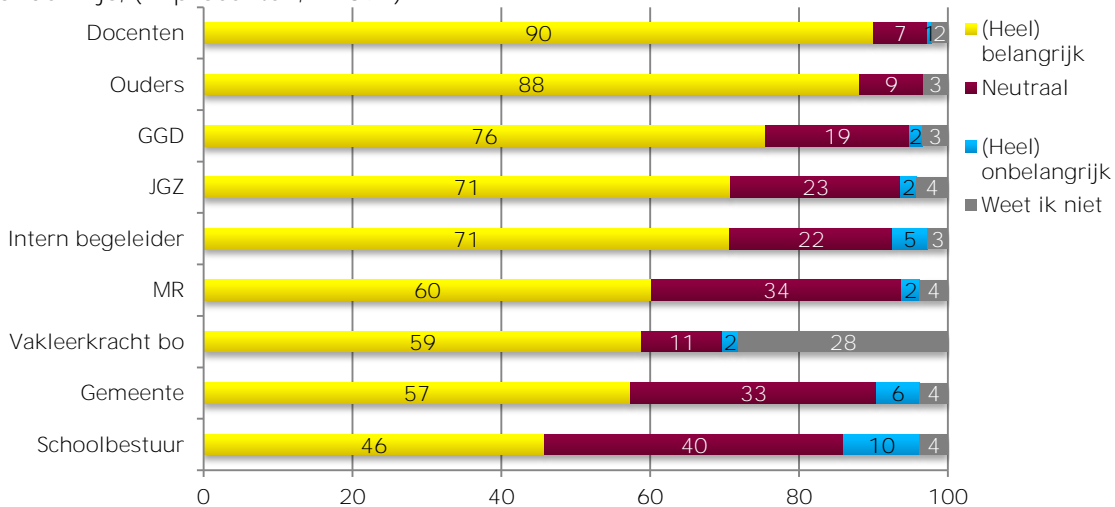
In het middelbaar beroepsonderwijs lijken de leidinggevendenden het draagvlak voor de ontwikkeling van gezondheidsbeleid voor leerlingen over het algemeen minder positief te waarderen dan in het primair onderwijs of voortgezet onderwijs. Het draagvlak bij de directie en bij de teamleiders wordt in beide gevallen door zo'n twee derde als voldoende of (zeer) goed beoordeeld.

Figuur 2.4.4 Oordeel over draagvlak bij de volgende personen/organisaties voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen in het middelbaar beroepsonderwijs, (in procenten, n=168)

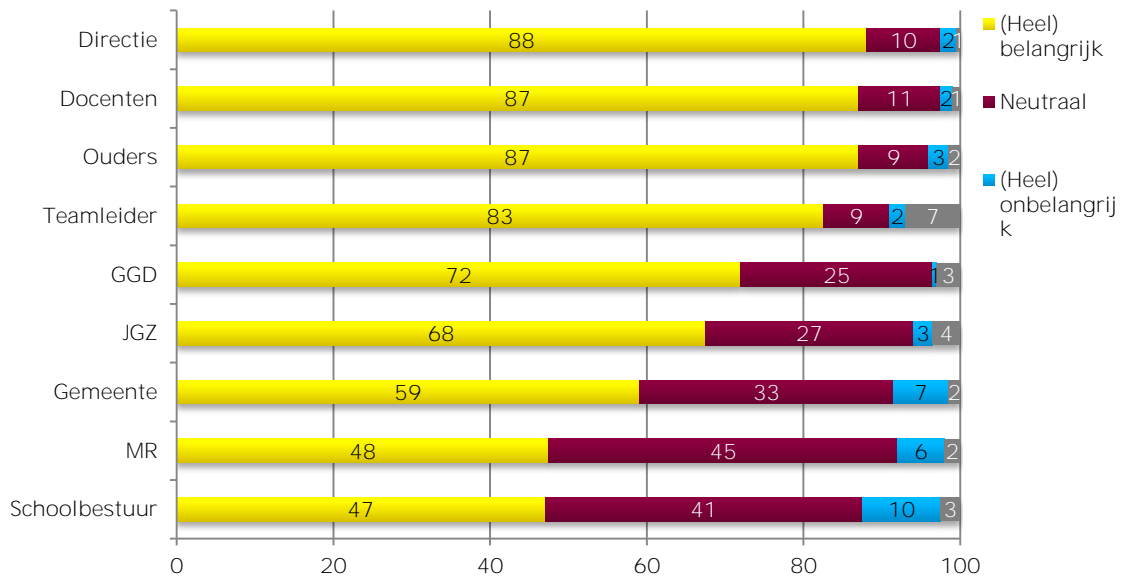
De figuren 2.4.5 tot en met 2.4.7 geven weer hoe belangrijk schoolleiders de betrokkenheid van bepaalde personen of organisaties vinden bij de ontwikkeling van gezondheidsbeleid voor leerlingen. Schoolleider in het primair onderwijs vinden de betrokkenheid van docenten en ouders het meest belangrijk. Schoolleiders achten de betrokkenheid van het schoolbestuur en de gemeente bij beleidsontwikkeling het minst belangrijk.

Figuur 2.4.5 Belang van betrokkenheid onderstaande personen/organisaties bij de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering in het primair onderwijs, (in procenten, n=397)

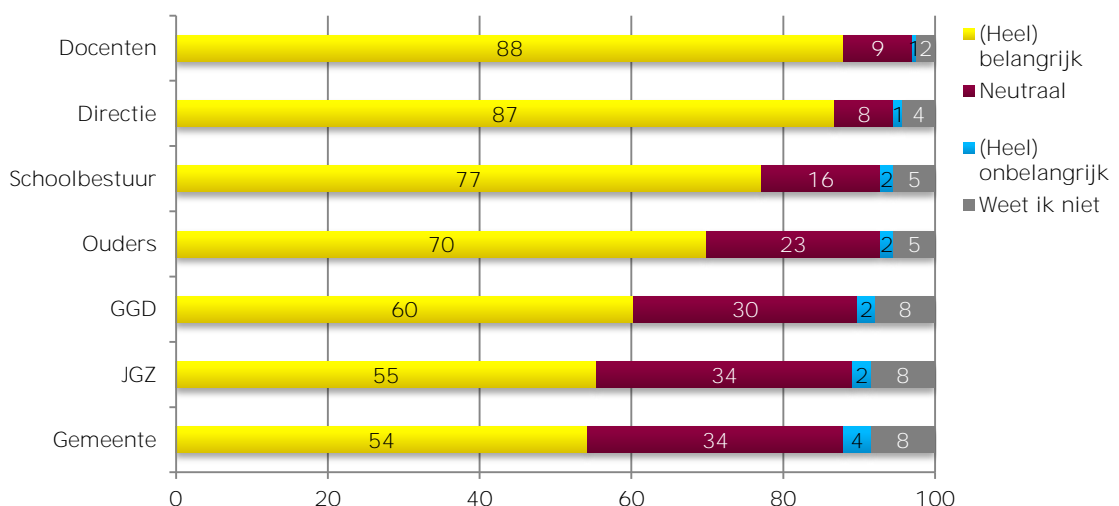
Op het voortgezet onderwijs wordt de betrokkenheid van de (con)rector of directeur, de docenten en de ouders het meest belangrijk beoordeeld. Schoolleiders achten de betrokkenheid van de medezeggenschapsraad en het schoolbestuur bij de ontwikkeling van gezondheidsbeleid het minst belangrijk.

Figuur 2.4.6 Belang van betrokkenheid onderstaande personen/organisaties bij de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering in het voortgezet onderwijs, (in procenten, n=200)

Bij de ontwikkeling van gezondheidsbeleid op hun schoollocatie hechten leidinggevenden in het middelbaar beroepsonderwijs de meeste waarde aan de betrokkenheid van docenten en de directie. De betrokkenheid van de GGD, JGZ en de gemeente wordt het minst belangrijk geacht. Naar het belang van de betrokkenheid van de MR en teamleiders bij de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering is niet gevraagd.

Figuur 2.4.7 Belang van betrokkenheid onderstaande personen/organisaties bij de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering in het middelbaar beroepsonderwijs, (in procenten, n=166)

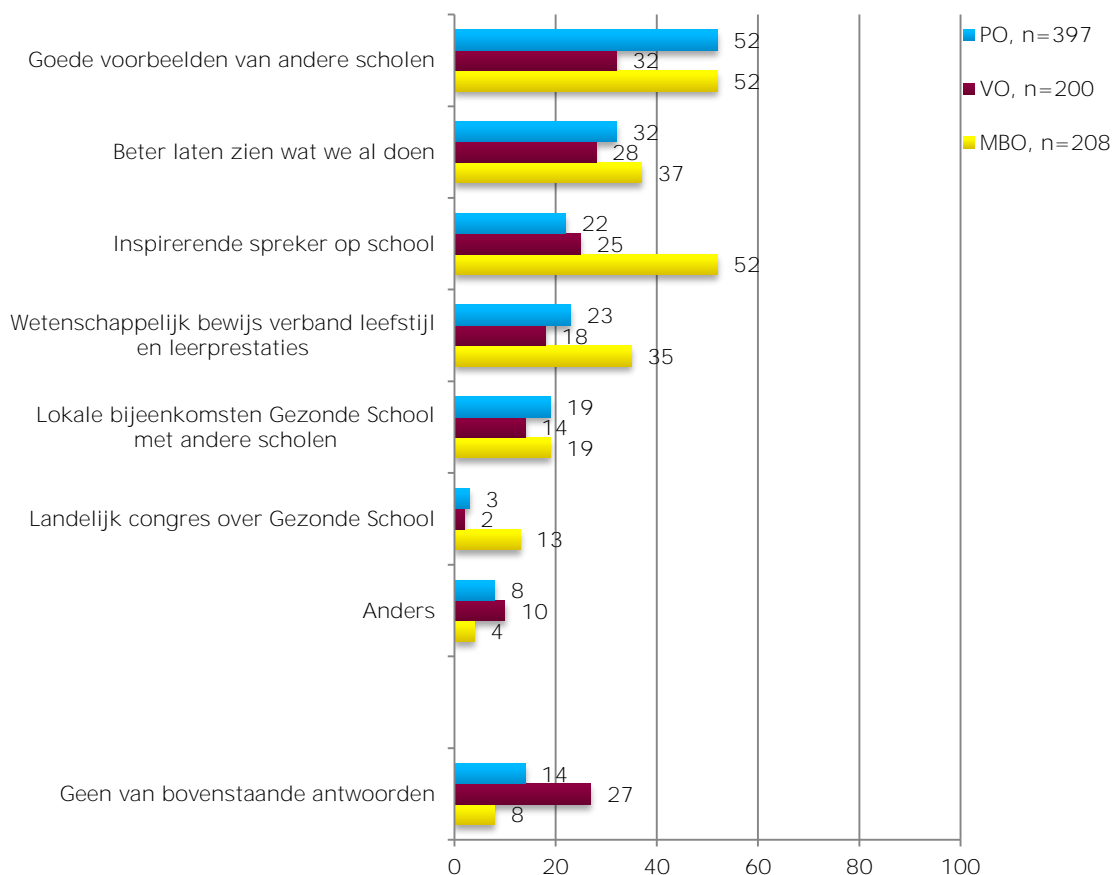

2.5 Wat hebben scholen nodig voor gezondheidsbevordering?

In figuur 2.5.1 zijn de resultaten weergegeven over de mogelijkheden die ondervraagde schoollocaties zouden inspireren om aan de slag te gaan met gezondheidsbevordering bij leerlingen. Schoolleiders in het voortgezet onderwijs geven in ruim een kwart van de gevallen aan dat geen van de aangegeven mogelijkheden hen zal inspireren of motiveren. Dit percentage is binnen de andere twee schooltypes lager: 14 procent binnen het primair onderwijs en 8 procent in het middelbaar beroepsonderwijs. Hier kunnen uiteenlopende, mogelijke verklaringen voor zijn. Ondervraagde schoolleiders konden bijvoorbeeld geen passend antwoord vinden of scholen kunnen al een degelijk gezondheidsbeleid hebben en dus geen behoefte hebben aan inspiratie.

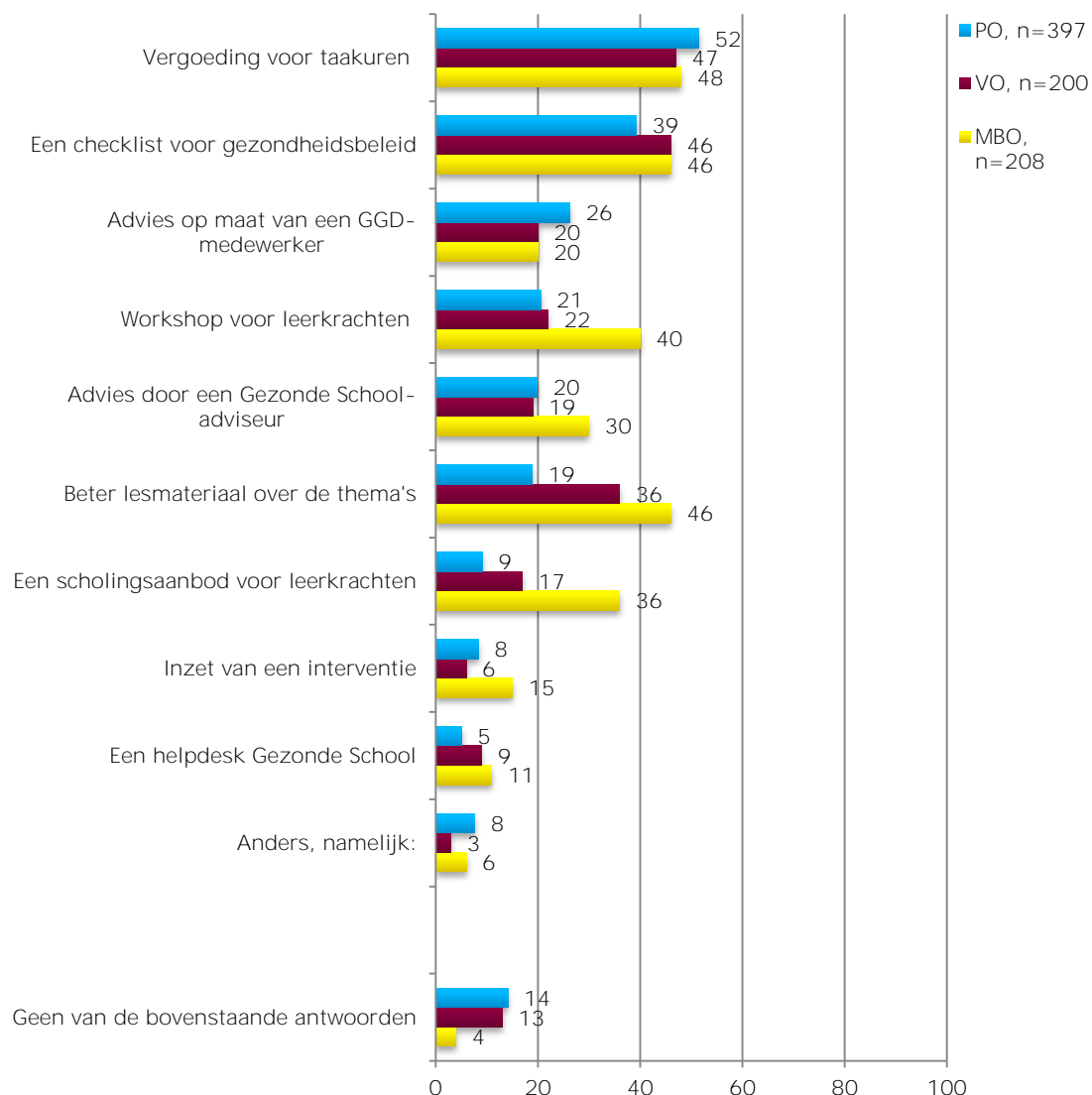
Binnen het middelbaar beroepsonderwijs werden de meeste mogelijkheden per school opgegeven: gemiddeld werden 2,3 opties genoemd. Dit aantal ligt op 1,9 binnen het primair onderwijs en op 1,8 bij het voortgezet onderwijs. Goede voorbeelden van andere scholen zijn voor schoolleiders in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs de meest genoemde inspiratiebron die zou motiveren (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering van leerlingen. Daarnaast zou een stimulans uit kunnen gaan van het zichtbaar maken van wat op school gebeurt. Ook het inschakelen van een inspirerende spreker op school wordt vaak genoemd. Deze mogelijkheid wordt door leidinggevendenden binnen het middelbaar beroepsonderwijs het vaakst genoemd.

Figuur 2.5.1 Welke mogelijkheden inspireren/motiveren (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering bij leerlingen. Meer antwoorden mogelijk, (in procenten)

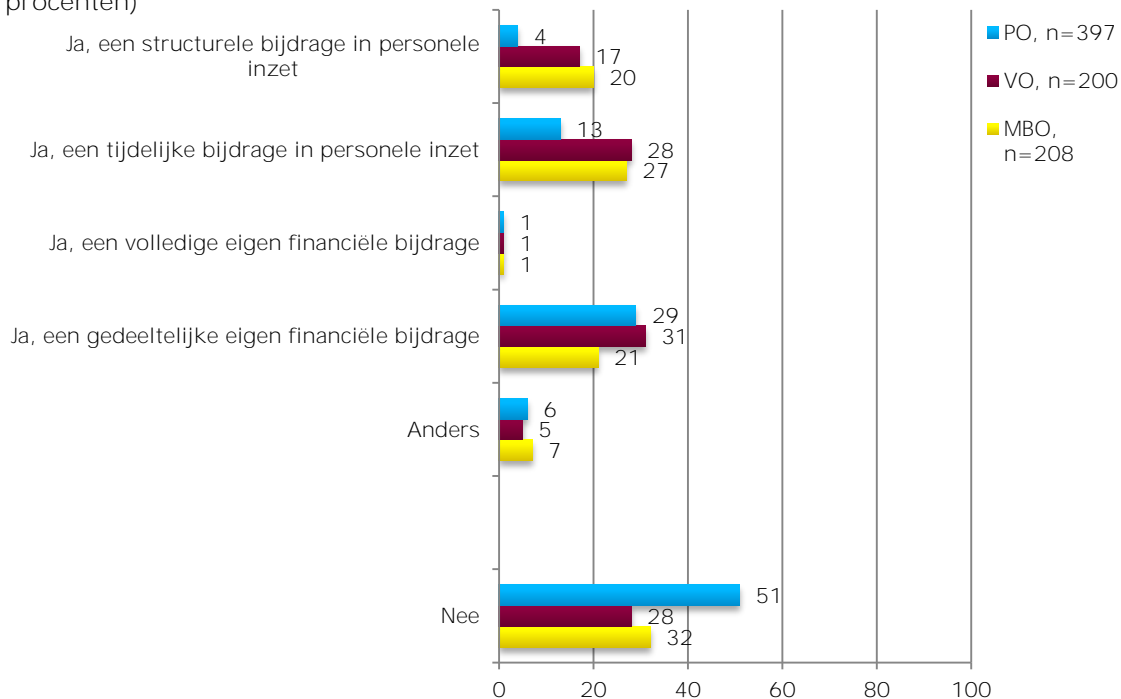
Figuur 2.5.2 laat de percentages per schooltype zien op de vraag welke ondersteuningsvormen scholen zouden helpen om (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering bij leerlingen op hun locatie. Een vergoeding voor taakuren van een medewerker is de meest genoemde ondersteuningsvorm, zowel binnen het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs als binnen het middelbaar beroepsonderwijs. Ongeveer de helft van de scholen binnen de drie schooltypen noemt deze mogelijkheid. Een checklist voor gezondheidsbeleid komt binnen de drie schooltypen op de tweede plek, met percentages tussen de 39 en 46 procent. Er konden meerdere ondersteuningsvormen worden opgegeven. Leidinggevenden binnen het middelbaar beroepsonderwijs gaven gemiddeld de meeste ondersteuningsvormen op, zo'n 3,1 vormen per locatie. Dit gemiddelde lag binnen het primair onderwijs op 2,4 en binnen het voortgezet onderwijs op 2,6.

Figuur 2.5.2 Wat hebben scholen nodig (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering bij leerlingen, meer antwoorden mogelijk (in procenten)

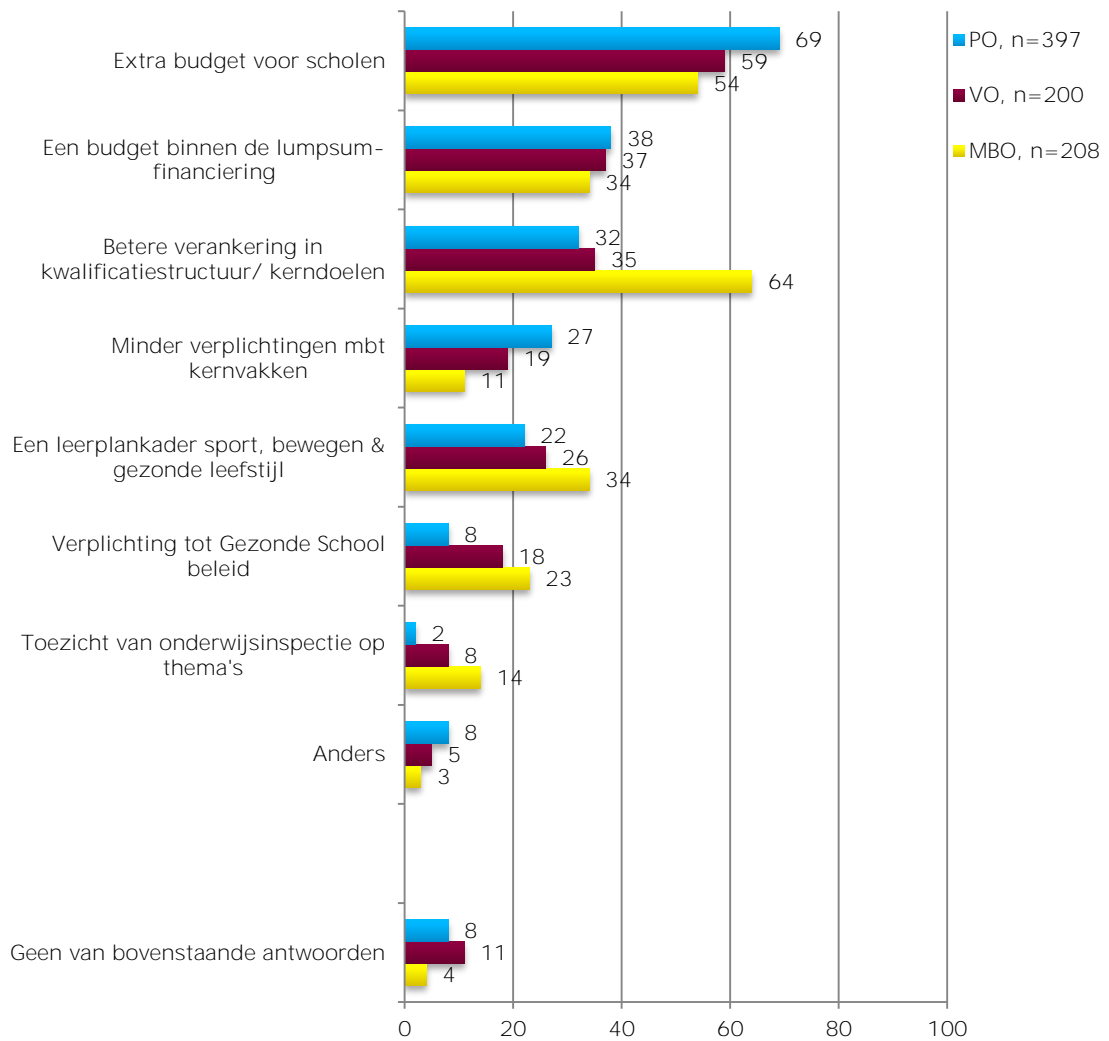
Aansluitend op vraag welke ondersteuningsvormen scholen zouden kunnen helpen, is gevraagd De in hoeverre ondervraagde scholen bereid zijn een financiële bijdrage te leveren voor ondersteuning van gezondheidsbevordering bij leerlingen. Uit de figuur 2.5.3 blijkt dat schoolleiders binnen het primair onderwijs de laagste bereidheid hebben: ruim de helft geeft aan geen financiële bijdrage te willen leveren. Scholen die bereid zijn om een financiële bijdrage te leveren, geven aan dit via een gedeeltelijke financiële bijdrage of een tijdelijke personele inzet te willen doen.

Figuur 2.5.3 Mate waarin scholen bereid zijn een financiële bijdrage te leveren voor ondersteuning bij gezondheidsbevordering van leerlingen. Meer antwoorden mogelijk (in procenten)

Aan schoolleiders is gevraagd welke maatregelen vanuit het landelijk beleid zouden kunnen helpen om de aandacht voor gezondheidsbevordering van leerlingen op hun schoollocatie te vergroten, zie figuur 2.5.4. Schoolleiders in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs noemen het vrijmaken van extra budget voor scholen het vaakst als maatregel. Een betere verankering van sport, bewegen en een gezonde leefstijl in de kwalificatiestructuur wordt in het middelbaar beroepsonderwijs door leidinggevendenden het vaakst als maatregel aangegeven. Maatregelen die volgens schoolleiders minder bijdragen aan de aandacht voor gezondheidsbevordering zijn toezicht van de onderwijsinspectie op gezondheidsthema's, minder verplichtingen met betrekking tot 'kernvakken' en een verplichting om een eigen Gezonde School beleid te formuleren.

Figuur 2.5.4 Maatregelen vanuit landelijk beleid die de aandacht voor gezondheidsbevordering in het onderwijs kunnen vergroten, meer antwoorden mogelijk (in procenten)

3. Samenvatting conclusies en aanbevelingen

Dit onderzoek had tot doel om meer zicht te bieden op wat scholen nodig hebben en wat zij wensen bij het verder ontwikkelen van een gezonde leeromgeving voor leerlingen en studenten. Deze doelstelling is onderzocht door schoolleiders een korte vragenlijst over gezondheidsbevordering voor te leggen. Voor dit onderzoek hebben 397 directeuren binnen het primair onderwijs en 200 directeuren binnen het voortgezet onderwijs een korte vragenlijst over gezondheidsbevordering op school ingevuld. Beide schooltypen zijn representatief naar vakantieregio, denominatie en schoolgrootte. In het middelbaar beroepsonderwijs zijn 208 enquêtes met leidinggevendend gerealiseerd. De belangrijkste bevindingen vatten we in dit hoofdstuk samen, gevolgd door enkele aanbevelingen.

3.1 Belangrijkste bevindingen

Gezondheidsbevordering: huidig beleid op scholen

- Ongeveer 80 procent van de scholen binnen elk schooltype heeft (in enige mate) een structureel en beschreven beleid op één of meerdere gezondheidsthema's. Dit houdt in dat een thema in het schoolbeleid is opgenomen en ieder jaar in één of meerdere leerjaren aan bod komt. Meest genoemde thema's zijn: sociale ontwikkeling en welbevinden (primair onderwijs en voortgezet onderwijs), bewegen en sport (primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs), roken, alcohol, drugs en gehoorschade (voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs) en voeding (middelbaar beroepsonderwijs).
- In het voortgezet onderwijs heeft bijna 70 procent van de scholen een medewerker die verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van gezondheidsbeleid. Ongeveer de helft van de scholen in het primair onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs heeft een functionaris die deze verantwoordelijkheid draagt.
- Op scholen in het voortgezet onderwijs is in de meeste gevallen de (adjunct-)directeur voor de ontwikkeling van gezondheidsbeleid verantwoordelijk. In het middelbaar beroepsonderwijs ligt de verantwoordelijkheid het vaakst bij een teamleider.

Bekendheid vignet Gezonde School en ondersteuningsaanbod

- Het merendeel van de schoolleiders zegt bekend te zijn met het vignet Gezonde School en met het ondersteuningsaanbod via www.gezondeschool.nl. Tegelijkertijd maakt de meerderheid van deze scholen geen gebruik van deze mogelijkheden.

Prioriteit en aandacht gezondheidsthema's

- Binnen alle onderwijstypen krijgen vier gezondheidsthema's waar scholen relatief vaak structureel beleid op voeren ook de grootste prioriteit, dat zijn:
 - sociale ontwikkeling en welbevinden;
 - bewegen en sport;
 - roken, alcohol, drugs en gehoorschade;
 - voeding.
- Op de vraag voor welk thema meer aandacht is gewenst, worden grotendeels dezelfde thema's genoemd waar reeds beleid op is en die ook de grootste prioriteit krijgen. In het primair onderwijs en voortgezet onderwijs geven schoolleiders aan ook meer aandacht voor voeding te wensen, terwijl dit thema, afgaande op de antwoorden van schoolleiders, minder prioriteit krijgt en minder vaak in beleid is verankerd.

Prioriteit vier pijlers van de Gezonde School-aanpak

- Als het gaat om de pijler waar de meeste aandacht naar uit zou moeten gaan in het werken aan gezondheidsbevordering van leerlingen, krijgt binnen alle onderwijstypen het structureel verankeren van gezondheidsbeleid in het schoolbeleid de grootste prioriteit. Verhoudingsgewijs geven schoolleiders in het werken aan gezondheidsbevordering minder prioriteit aan het inventariseren van gezondheidsproblemen en risicofactoren onder jongeren en het anticiperen hierop (pijler signalering en doorverwijzing).

Ontwikkeling van schoolgezondheidsbeleid: draagvlak en betrokkenheid

- In het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs wordt het draagvlak bij leidinggevendenden voor gezondheidsbevordering het best beoordeeld. Binnen het primair onderwijs zijn schoolleiders het meest positief over het draagvlak bij de intern begeleider.
- Over het algemeen wordt de betrokkenheid van docenten (alle schooltypen), ouders (primair onderwijs en voortgezet onderwijs) en de directie (voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs) het meest belangrijk geacht bij de ontwikkeling van gezondheidsbeleid.
- Schoolleiders binnen alle onderwijstypen beoordelen het draagvlak bij ouders voor de ontwikkeling van gezondheidsbeleid het minst positief. Dit terwijl het belang van de betrokkenheid van ouders binnen alle onderwijstypen wordt erkend.
- Leidinggevendenden in het middelbaar beroepsonderwijs lijken, in verhouding tot het primair onderwijs en voortgezet onderwijs, doorgaans minder positief over het draagvlak binnen school (directie, teamleiders en docenten) voor gezondheidsbevordering bij leerlingen.

Wat hebben scholen nodig?

- In het primair onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs geven scholen vaker aan behoefte te hebben aan mogelijkheden die hen kunnen inspireren of motiveren om (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering dan in het voortgezet onderwijs. De meest genoemde mogelijkheid is het delen van goede voorbeelden van andere scholen.
- Een vergoeding voor taakuren en een checklist voor gezondheidsbeleid zijn binnen alle schooltypen de meest genoemde ondersteuningsvormen die zouden helpen om (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering. In het middelbaar beroepsonderwijs geven locaties gemiddeld meer ondersteuningsvormen op dan scholen in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs.
- Op de vraag welke maatregelen vanuit landelijk beleid zouden helpen om de aandacht voor gezondheidsbevordering op hun schoollocatie te vergroten, werden vormen van financiële ondersteuning binnen alle onderwijstypen het vaakst genoemd. Een betere verankering van sport, bewegen en een gezonde leefstijl in de kwalificatiestructuur/kerndoelen is ook een veelgenoemde maatregel.

3.2 Aanbevelingen

Wanneer we de resultaten van dit onderzoek bekijken, kunnen we een drietal aanbevelingen onderscheiden:

- De ruime meerderheid van de scholen heeft (in enige mate) een structureel en beschreven beleid op één of meerdere gezondheidsthema's. Doorgaans zijn dit dezelfde thema's waar scholen prioriteit aan toekennen of waar ze meer aandacht voor wensen. Deze thema's zouden in het stimuleren van een gezonde leeromgeving een meer centrale rol kunnen krijgen.

- Schoolleiders lijken de meeste behoefte te hebben aan intern gerichte acties die hen motiveren tot het vormgeven van een gezonde leeromgeving, zoals: goede voorbeelden van andere scholen, profileren van gedane inspanningen op dit gebied en een checklist voor gezondheidsbeleid. Een andere maatregel die veel is gekozen om meer werk te maken van een gezonde leeromgeving is financiële ondersteuning. Het landelijke ondersteuningsaanbod voor Gezonde School voorzag gedeeltelijk in deze behoefte. Met het oog op het aflopen van deze regeling, kan worden nagedacht over een manier waarop scholen hier ook in de toekomst gebruik van kunnen maken.

- Schoolleiders beoordelen het draagvlak voor gezondheidsbevordering bij docenten en ouders minder goed dan de betrokkenheid van bijvoorbeeld het bestuur of de directie (met name in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs). Dit terwijl deze actoren voor het uiteindelijke resultaat van belang zijn. Het lijkt zinvol om het draagvlak bij docenten en ouders verder te onderzoeken: hoe denken docenten en ouders over gezondheidsbevordering op school en welke rol zien zij voor zichzelf bij het stimuleren van een gezonde leeromgeving?

Bijlage I Vragenlijst gezondheidsbevordering op school

Om het belang van bewegen en een gezonde leefstijl op school te onderstrepen, hebben de MBO Raad, de VO-raad en de PO-Raad samen de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl opgesteld. Het doel is sport, bewegen en een gezonde leefstijl in het schoolbeleid te verankeren en zo meer en een beter aanbod voor leerlingen te creëren. De Onderwijsagenda SBGL is opgesteld op verzoek van de ministeries van VWS en OCW en draagt bij aan het stimuleren van de Gezonde School. Zie voor meer informatie www.gezondeschool.nl

Er zijn zes gezondheidsthema's voor het middelbaar beroepsonderwijs. Scholen kiezen zelf welke thema's ze belangrijk vinden. Dit vragenblok gaat over de aandacht voor gezondheidsthema's op uw schoollocatie

[Alle scholen]

1. Heeft u op uw schoollocatie een structureel en beschreven beleid¹ ten aanzien van onderstaande gezondheidsthema's? Meer antwoorden mogelijk

- Nee [geen antwoord 'ja' mogelijk]
- Ja, voor voeding
- Ja, voor bewegen en sport
- Ja, voor roken, alcohol, drugs en gehoorschade
- Ja, voor relaties en seksualiteit
- Ja, voor psychosociaal welbevinden
- Ja, voor een ander thema

¹Het thema is opgenomen in het beleid en komt ieder leerjaar aan bod in een of meerder leerjaren.

[Alle scholen]

2. Bent bekend met het vignet Gezonde School?

- Nee
- Ja

[Alle scholen]

Binnen het vignet Gezonde School kunnen scholen deelcertificaten behalen voor verschillende gezondheidsthema's¹.

De thema's in het primair onderwijs zijn:

Voeding,

Bewegen en sport,

Roken, alcohol, drugs en gehoorschade,
relaties en seksualiteit,

Psychosociaal welbevinden

3. Heeft uw school een vignet Gezonde School?

- Nee, maar we zijn wel van plan een vignet Gezonde School aan te vragen

- Nee, en we zijn ook niet van plan een vignet Gezonde School aan te vragen
- Ja voor een van de gezondheidsthema's
- Ja voor het meerdere gezondheidsthema's

[Alle scholen]

4. Voor welke van de onderstaande gezondheidsthema's zou u op uw schoollocatie meer aandacht wensen? Kies maximaal drie antwoorden [antwoordopties rouleren]

- Voeding
- Bewegen en sport
- Roken, alcohol drugs en gehoorschade
- Relaties en seksualiteit
- Psychosociaal welbevinden
- Een ander thema

[Alle scholen]

5. Hoe denkt u in het algemeen over het belang van gezondheidsbevordering voor de leerlingen op uw schoollocatie?

- Positief
- Neutraal
- Negatief
- Weet niet

[Alle scholen]

6. Hoe groot is voor u de prioriteit om werk te maken van onderstaande gezondheidsthema's? Beoordeel de prioriteit met een cijfer waarbij 1 = onbelangrijk en 10 = heel belangrijk

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Voeding	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bewegen en sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Roken, alcohol, drugs en gehoorschade	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
relaties en seksualiteit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Psychosociaal welbevinden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Bent u bekend met het ondersteuningsaanbod voor de Gezonde School via www.gezondeschool.nl voor het stimuleren van een gezonde leefstijl van leerlingen? [1 antwoord mogelijk]

- Nee
- Ja, maar onze school heeft geen ondersteuning aangevraagd
- Ja, onze school heeft ondersteuning aangevraagd

[Alle scholen]

8. Welke mogelijkheden zouden u kunnen inspireren en/of motiveren (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering van leerlingen op uw schoollocatie? Meer antwoorden mogelijk [\[antwoordopties rouleren\]](#)

- Landelijk congres over de Gezonde School
 - Lokale netwerkbijeenkomsten over de Gezonde School met andere scholen
 - Goede voorbeelden van andere scholen
 - Wetenschappelijk bewijs over relatie tussen de investering in een gezonde leefstijl en leerprestaties bij andere vakken
 - Beter kunnen laten zien wat we al doen aan de gezondheid van leerlingen
 - Een inspirerende spreker op school
 - Anders, namelijk....
- Geen van bovenstaande antwoorden

[Alle scholen]

9. Welke ondersteuningsvormen zouden u helpen (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering van leerlingen op uw schoollocatie? Meer antwoorden mogelijk [\[antwoordopties rouleren\]](#)

- Advies op maat van een GGD-medewerker
 - Inzet van een interventie
 - Een helpdesk Gezonde School
 - Vergoeding voor taakuren van een medewerker
 - Een checklist voor gezondheidsbeleid op school
 - Beter lesmateriaal over de thema's voor leerlingen en docenten
 - Een scholingsaanbod voor docenten
 - Advies door een Gezonde School-adviseur
 - Workshop voor docenten op uw schoollocatie
 - Anders, namelijk
- Geen van bovenstaande antwoorden

[Alle scholen]

10. Ben u bereid een financiële bijdrage te leveren voor ondersteuning bij gezondheidsbevordering van leerlingen op uw schoollocatie? Meer antwoorden mogelijk [\[antwoordopties rouleren\]](#)

- Nee
- Ja, een gedeeltelijke eigen financiële bijdrage
 - Ja, een volledige eigen financiële bijdrage
 - Ja, een tijdelijke bijdrage in personele inzet
 - Ja, een structurele bijdrage in personele inzet
 - Anders, namelijk....

[Alle scholen]

11. Welke maatregelen vanuit het landelijk beleid zouden volgens u kunnen helpen de aandacht voor gezondheidsbevordering van leerlingen op uw schoollocatie te vergroten? Meer antwoorden mogelijk [antwoordopties rouleren]

- Toezicht van de onderwijsinspectie op gezondheidsthema's
 - Een verplichting om een eigen Gezonde School beleid te formuleren
 - Betere verankering van sport, bewegen en een gezonde leefstijl in de kwalificatiestructuur van het mbo
 - Minder verplichtingen met betrekking tot 'kernvakken'.
 - Een leerplankader sport, bewegen en een gezonde leefstijl
 - Een geormerkt budget binnen de lumpsum-financiering
 - Financiën: Extra budget voor scholen
 - Anders, namelijk....
- Geen van bovenstaande antwoorden

[Alle scholen]

12. Wat zou voor u een doorslaggevende reden zijn om (meer) werk te maken van gezondheidsbevordering van leerlingen op uw schoollocatie?

- Open antwoord.....

[Alle scholen]

De methodiek van de Gezonde School staat centraal in de aanpak om scholen te stimuleren werk te maken van sport, bewegen en een gezonde leefstijl. Dat is een werkwijze van het RIVM en de onderwijsraden die scholen handvatten biedt om met gezondheidsbevordering aan de slag te gaan. De Gezonde School-aanpak kent vier pijlers waarop scholen kunnen inspelen. Dat zijn signalering en doorverwijzing, verankering van het thema in het schoolbeleid, gezondheidseducatie en de schoolomgeving.

[Alle scholen]

14. Naar welke pijler zou bij u op school de meeste aandacht moeten uitgaan in het werken aan gezondheidsbevordering van leerlingen?

- Pijler 1: Signalering en doorverwijzing
- Pijler 2: Verankering Gezonde School- beleid
- Pijler 3: Educatie
- Pijler 4: Schoolomgeving

¹vroegtijdige signalering van risicofactoren en de preventieve zorgt die daarop volt.

²De afspraken, regels en protocollen vastgelegd in het beleid.

²Het aanbieden van informatie en voorlichting over gezondheid

⁴Aanpassingen in het aanbod in fysieke omgeving, bijvoorbeeld aan schoolplein om bewegen te stimuleren, naschoolsaanbod, samenwerking met sportvereniging.

[Alle scholen]

15. Hoe beoordeelt u op dit moment het draagvlak bij de volgende personen/organisaties voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor de leerlingen op uw schoollocatie?

	Ze er Goed	Goed	Voldo ende	Matig	slecht	Ze er Goed	Weet ik niet	Niet van toepas sing
Schoolbestuur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Directie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teamleiders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Docenten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ouders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[Alle scholen]

16. Hoe belangrijk acht u de betrokkenheid van de volgende personen/organisaties bij de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor de leerlingen op uw schoollocatie?

	Heel belangrij k	belangrij k	Neutraal	onbelangr ijk	Heel onbelang rijk	Weet ik niet
Schoolbestuur	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Directie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De GGD	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De JGZ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De gemeente	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Docenten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ouders	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[Alle scholen]

17. Is er op uw schoollocatie iemand verantwoordelijk voor de ontwikkeling van beleid met betrekking tot gezondheidsbevordering voor leerlingen? Meer antwoorden mogelijk

- Nee [geen antwoord 'ja' mogelijk]
- Ja, een bestuurder
- Ja, een docent
- Ja, een directeur (sector/unit/locatie/stafdienst)
- Ja, een teamleider (opleidingsteam)
- Ja, anders, namelijk..

Bijlage II Onderwijssectoren binnen mbo locaties

Tabel 1. Aanwezigheid van onderwijssectoren op schoollocaties in het middelbaar beroepsonderwijs

	Op aantal locaties (n=165)	Percentage
Zorg en welzijn	65	39
Economie en administratie	61	37
Handel en ondernemerschap	60	36
Veiligheid en sport	44	27
Techniek en procesindustrie	35	21
Bouw en infra	33	20
Media en vormgeving	31	19
Horeca en bakkerij	30	18
Toerisme en recreatie	29	18
Voedsel, natuur en leefomgeving	28	17
Informatie en communicatietechnologie	25	15
Uiterlijke verzorging	24	15
Mobiliteit en voertuigen	18	11
Afbouw, hout en onderhoud	18	11
Ambacht, laboratorium en gezondheid	11	7
Transport, scheepvaart en logistiek	11	7

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl